

1, Úvaha k článku „Trajectories of Development Theory: Capitalism, Socialism, and beyond“

Uvedený článek pojednává o vývojové teorii, respektive různých pojetích vývoje a pohledech na ně, přičemž se, jak už plyne z názvu, zaměřuje hlavně na kapitalismus a socialismus a jejich vliv v rozvojových zemích.

V úvodu je popsána nálada na konci 20. století a je poukázáno na paralelní existenci myšlenek o postupném ukončování vývoje a zároveň názor, že je třeba přehodnotit samotný pojem vývoj a zhodnotit situaci v tomto novém pojetí.

Dle autora stále existuje velké rozšíření „západní vize vývoje“ pro všechny, tudíž i „nezápadní“, rozvojové, země. Stále se rozšiřující tendenci západu rozvíjet ostatní země „k obrazu svému“ autor podrobuje ostré kritice. Rozebírá především dvě hlavní perspektivy vývoje: západní vizi a vizi vývoje inspirovanou marxismem, a to na příkladech vztahů Spojených států (USA) a Latinské Ameriky.

Rozbor západní vize vývoje je uveden faktem, že již po období osvícenství USA samy sebe učinily univerzálním vzorem pro vývoj třetího světa, čímž si chtěly potvrdit, že jsou jedním z nejvyspělejších a nejsilnějších států, a dát podklad nejen k právu, ale přímo k nutnosti „pomoci“ ostatním zemím přiblížit se jejich vzoru, čímž by se tyto země de facto dostaly pod vliv USA. USA se dle autora vlastně začaly stavět jako „rasově nadřazené“. Je otázkou, jestli se USA staly pro mnoho ostatních států vzorem jen proto, že by jim to vnucovaly. Není to alespoň částečně přirozené? Když lidé vidí něco, co se jim líbí, mohou se to snažit převzít, aniž by jim to někdo vnucoval. Pokud rozvojové země viděly v USA něco, co jim přišlo pozitivní, mohly to chtít zavést ve své zemi. Autor poněkud dogmaticky tvrdí, že USA ostatním státům vše vnutily, ale myslím si, že je možné, že i samy státy, bez vlivu názorů USA, mohly některé věci z USA chtít ve své zemi. Nejspíš se ve finále jednalo o oba případy zároveň - jak o nepřirozené vnucení něčeho, tak o přirozenou touhu převzít to, co vypadá vhodně.

Dále autor vysvětluje, že USA opravdu věřily, že jsou lepší než ostatní země, především ty rozvojové, a že by jim měly pomoci se přiblížit jejich vzoru. Měly pocit, že ostatní státy trpí tím, že nejsou jako USA, a proto je chtěly „spasit“ zavedením vlastní vize vývoje, civilizovat, modernizovat, ustanovit řád a mír, což vedlo de facto k okupaci rozvojových států, které se tomu přirozeně bránily. Myslím, že je jednak otázkou, na kolik USA opravdu myslely na vlastní dokonalost a pomoc ostatním zemím, a na kolik jim šlo o území a moc. A potom – jak mohly posoudit, že se ony země trápí, když nejsou jako USA? Měřítka hrubého domácího produktu přece nemůže být použito k posouzení toho, jestli je země špatná nebo dobrá, a jestli potřebuje „pomoc“. Navíc zevně zavedený řád a mír stejně trvá, jen dokud ho udržují dotyčné zevní síly. I pokud by tedy intervence ze strany USA byly dobré, nebyly by trvalé. K trvalejším změnám lze nejlépe dospět vlastním vývojem a zkušenostmi. Proto myslím, že i ostatní věci, o které se USA snažily, jako zavedení systému vzdělání, transportu, zdravotní péče, trestního práva a dalších, nebyly správné. Tedy, samy o sobě jsou určitě pozitivní, ale nelze je vnucovat. Lze maximálně navést a ukázat určitou cestu. Dále je problém, pokud například vzdělání není založeno na potřebách a tradicích dané země. V každém případě by si ale USA a vlastně všechny západní země měly uvědomit, že pokud nějaké jiné zemi dobrovolně pomáhají, nemohou očekávat, že tato potom bude pod jejich vlivem, že ony nad ní budou mít moc a budou profitovat z jejího hospodářského potenciálu.

Je tedy celkem logické, že přílišné vměšování se USA do záležitostí rozvojových zemí vedlo k nepokojům v těchto zemích a k formování opozice proti nadvládě USA. Nemohly se však bránit

dostatečně, jelikož USA mely větší vojenskou sílu a také moc nad těmito zeměmi kvůli předchozímu zavedení hospodářské závislosti. Nicméně díky vlnám odporu proti násilné modernizaci si USA začaly uvědomovat, že tato cesta není dobrá. Stále zde však zůstávalo přílišné ovlivňování třetího světa Spojenými státy, jenom nabylo jiné podoby, a to podoby vývoje založeného na trhu, volného obchodu a deregulace.

Autor poukazuje na víru západu v to, že například vztah USA a Latinské Ameriky byl ve finále skutečně výhodný pro Latinskou Ameriku, což je však diskutabilní. Ale USA díky své politické a ekonomické převaze nad tím nemusely přemýšlet, automaticky považovaly „westernizaci“ zemí třetího světa za správnou a neměly problém ji provádět.

Ve druhé části článku je rozebrán marxismus ve vztahu k vývojovým teoriím. Marxismus, především po roce 1968, začal tvořit protiklad ke kapitalistickému pojetí vývoje, které kritizoval. S pádem SSSR však začal po roce 1989 jeho vliv klesat, a to především ze dvou důvodů. Jednak je tržní ekonomika příliš důležitá a příliš ovládá chování lidí, než aby šel její vliv eliminovat, a za druhé marxismus nedává dostatek pozornosti individualitě subjektů.

Marxismus nutí zemím určitý typ vývoje: zakotví své ideje do zásad politické strany, která je učiněna nejsilnější, a často jedinou stranou ve státě. Chybí rozdělení moci v zemi a také prostor pro rozdílné názory všech obyvatel. Původně existovala představa, že by zásady strany měly vyjadřovat názory všech obyvatel, a proto není nutné mít stran více. Podle mne je toto nemožné. I v sebemenším státě nebudou mít všichni občané natolik podobné názory, aby mohly být zastupované jen jednou stranou. Navíc existence jen jedné politické strany ve státě může způsobit zpomalení vývoje, strana není nucena přirozenou konkurencí se měnit, aby více vyhovovala vyvíjejícím se potřebám obyvatel. A proto i kdyby zpočátku strana zastupovala názor aspoň většiny obyvatel, v průběhu času se její zásady s názory obyvatel rozejdou a ve státě nastane v jistém smyslu diktatura jedné strany.

V dalším vývoji se teoretické proudy více zabývají otázkami identity, subjektivity, rozdílností jednotlivých zemí a poznáváním těchto rozdílů a jednotlivých potřeb. Ve vývojových studiích se objevuje radikální kritika takového vývoje, který je projevem nadvlády nad třetím světem. Souhlasím s tím, že je nutno zvýšit zájem o místní vědomosti a kulturu, ze kterých by mělo vycházet hledání sociálních hodnot vyhovujících konkrétní společnosti. Je nutno brát v úvahu a zároveň kriticky nahlížet na vývoj, který již v určité zemi proběhl, a na principy, jenž byly uvedeny a rozšířeny mezinárodními organizacemi. Více než programům mezinárodních organizací je však třeba věnovat pozornost vlastnímu trendu a tempu vývoje, které jsou vyjádřeny v místních hnutích obyčejných lidí.

Otázky vývoje, jak říká autor, dnes také musí být spojeny s otázkami environmentálními, jelikož sám vývoj způsobil ničení životního prostředí. Pokud ale západní země pomáhají třetímu světu v těchto oblastech, je třeba si uvědomit, že jejich environmentální problémy jsou odlišné a též jejich řešení by mělo vycházet z lokálních možností a tradic.

Souhlasím s autorem v tom, že dnes se již západní svět více zamýšlí nad důsledky svého jednání a zásahů v rozvojových zemích, což je pozitivní. Myslím si, že by se měly západní státy snažit více poznat samy sebe a pochopit pohnutky k vlastnímu chování, což jim pak umožní i lépe pochopit rozvojové země. Je třeba, aby se zbavily svého pocitu nadřazenosti a otevřely myšlení třetímu světu a jeho znalostem. Negativní zásahy, které provedly USA a další západní země ve třetím světě, už nemohou vrátit zpět. Měly by se tedy alespoň snažit, aby v nich nepokračovaly, popřípadě aby další zásahy byly rozvojovým zemím skutečně a pokud možno dlouhodobě prospěšné.

2, Úvaha k článku „Tehri : A catastrophic dam in the Himalayas“

Poměrně starý článek z roku 1991 Petera Bunyarda pojednává o důsledcích možného vybudování přehrady Tehri, nejvyšší přehrady v Asii, pro lidi žijící na jejím budoucím území.

Autor nejprve až beletristicky popisuje podmínky v místech budoucí přehrady, ležící v Himalájích na řece Bhagirathi u městečka Tehri. A u svého romanticky popisného stylu autor zůstává až do konce článku. Chápu, že časopis Resurgence, ve kterém se článek objevil, je určen pro širokou veřejnost, ale přesto si myslím, že pro seriózní článek by byl na místě alespoň trochu vědecktější styl popisu skutečností.

Místo budoucí přehrady je údolí obdělávané ve smyslu tradičního zemědělství, stále ještě téměř nedotčené moderními technologiemi průmyslového věku. Kvůli stavbě bude ovšem toto zničeno a mnoho lidí bude muset být přesunuto, aby vznikla nejvyšší přehrada v Asii. Toto autor nazývá „pochybným vyznamenáním“. Ale není snad přirozenou vlastností člověka snaha dosáhnout stále lepšího? Vždyť toto vedlo celý vývoj civilizace a není důvod to najednou ztratit či popírat. Otázka zvoleného místa a důsledků je ovšem druhá věc. Dále, dle mého názoru, nelze zapomínat na to, že přehrada bude zdrojem ekologické energie a pitné vody pro mnoho lidí, kteří ji potřebují. Nevím, jestli toto převyší negativní dopady vybudování přehrady, ale myslím si, že v člancích o skleníkovém efektu a obnovitelných zdrojích energie by byla tato stavba spíše vychvalována, zatímco zde ji autor nekompromisně ztrácuje.

Autor se také zabývá dalším problémem v dané oblasti, a to odlesňováním kopců a svahů podél Bhagirathi a jeho důsledky. Chybějící lesy už nezadržují srážkovou vodu, která rychle stéká do koryta řeky a eroduje ho rychleji, než je přirozené. Hladina řeky teď kolísá mezi suchým a monzunovým obdobím daleko více, než předtím. Kvůli kácení lesů je také pro obyvatele těžší zajistit dřevo na topení a krmivo pro domácí zvířata. Půda vysychá, zemědělství se přestává dařit, a proto upadá i starý systém výměnného obchodu. Lidé, především muži, tedy odchází za prací jinam a oblast už není soběstačná. Z těchto důsledků je jasné, že kácení lesů bez jejich znovuvysazování je špatné, ať už v Himalájích, tak ve zbytku světa, což je známé už dlouhou dobu. Proto se měli jak místní obyvatelé, tak vláda a společnosti těžící dřevo, poučit z příkladů ostatních zemí, které tento problém taky řešily, a tento způsob kácení nedovolit. Jelikož se však historie nedá vrátit, je třeba alespoň zpětně napravit, co je možné. O to se už pokouší především ženy, jelikož ty většinou zůstaly ve vesnicích, zatímco muži odešli za prací jinam. Je nezbytné znovu vysázet stromy na místech, kde teď chybí, pokud to ještě, vzhledem k velké erozi půdy, bude možné. Finance pro tento projekt by měly být logicky poskytnuty společnostmi, které těžbu dřeva prováděly. A při obnovování lesa by mohli najít práci muži, kteří ji museli jít hledat jinam.

Z hlediska samotné přehrady autor uvádí, že už uvažování o jejím postavení je naprosto trestné. Jako podporující fakta dodává, že mnoho přehrad, které už byly v Indii postaveny, praskly nebo se zhroutily. Není však možné, že na vině bylo spíše špatné naprojektování a konstrukce, než samotná idea velkých přehrad? Autor dává přednost využití zdrojů na realizaci alternativ, například malých zadržovacích nádrží s hydroelektrárnami. Je ale pravděpodobné, že investoři mají zájem právě jen o velkou přehradu a své finance by na alternativní řešení nevěnovali. Toto je jistě do určité míry iracionální, ale též přirozené, vzhledem k touze člověka překonávat další a další hranice. Díky tomu vznikly pyramidy a člověk dosáhl Měsíce. Samozřejmě, že by peníze z kosmického výzkumu byly možná užitečnější někde jinde, ale člověk přirozeně tíhne k dobývání a překonávání, a jeho povahu těžko změníme.

V článku je dále popsána zajímavá souvislost přírůstků obyvatel se stavem životního prostředí (v místech s dosud intaktním prostředím je růst populace menší). Není ale nijak logicky odůvodněná, a proto si nejsem jist, že by se rychlost růstu populace v Indii zmenšila, kdyby byla zastavena stavba přehrady a obnoven stav krajiny. Možné to je, ale nemusí to nutně být jen kvůli popsané závislosti. Do vztahu lze dát celkem cokoli, například i úbytek pirátů a globální oteplování,

ale neznamená to, že zvýšení počtu pirátů omezí globální oteplování.

V aktualizaci článku z roku 1997 je uvedena další část příběhu přehrady Tehri. Jednak došlo k zemětřesení, které zničilo oblasti na obou stranách přehrady, a proto autor považuje za extrémně nebezpečné vybudovat vysokou přehradu v této oblasti. Dále několik místních obyvatel a aktivistů zahájilo sérii protestních hladovek, což mělo ve finále za následek zastavení stavby a přezkoumání vhodnosti přehrady komisí expertů.

Dle současných informací na internetu byla přehrada navzdory všem protestům dokončena a v roce 2006 začala vyrábět elektrickou energii, které produkuje ohromné množství, a která pochází z obnovitelného zdroje. Její konstrukce byla provedena tak, aby vydržela zemětřesení o síle až 7,2 magnituda. Myslím, že je mnoho fakt, která hovoří pro i proti přehradě. Především však rozdílné názory vycházejí z totálně odlišných pohledů na svět a životních filosofií, které se dají zjednodušeně označit jako západní a východní. Zatímco jedna usiluje o velké stavby, velké výkony a jde jí o přímý konečný efekt, druhá spíše uctívá přírodu a chce žít v souladu s ní, obětujícíce technické vymoženosti a pokroky. Jelikož je však přehrada na území lidí vyznávajících druhou filosofií, měla jim být dána přednost a stavba přehrady zastavena.

3, Úvaha k článku „12 myths about hunger“

Článek z roku 2006 se zaměřuje na otázky spojené s hladomorem v rozvojových zemích. Je strukturovaný do dvanácti bodů pojednávajících o věcech, které mohou být zažité jako pravdivé, ale ve skutečnosti jsou přinejmenším sporné.

První bod hovoří o mýtu, že není k dispozici dostatek potravin. Myslím však, že je všeobecně známé, že potravin na světě je dostatek, až přebytek, a hlavní problém je v jejich distribuci jednak mezi zeměmi a jednak mezi obyvateli určité země. Zvláště v zemích třetího světa, kde se hladomory a nedostatek potravin vyskytuje především, je majetek distribuován velmi nerovnoměrně, s malým počtem osob velmi bohatých a velkým počtem osob chudých, kteří nemají prostředky na koupi potravin.

Druhý bod vysvětluje, že za hlad nenese vinu příroda, tedy různé přírodní katastrofy a nepříznivé podmínky. Stačí se podívat na fakt, že některé země i přes živelné pohromy hladomory netrpí. Například Japonsko, které o zemětřesení a tajfuny nemá nouzi a přesto jeho obyvatelé hlad nemají. Na druhou stranu přírodní katastrofy mohou už tak špatnou situaci v mnoha zemích zhoršovat.

Ve třetím bodě je vyvrácen mýtus, že za hlad může příliš velký počet obyvatel. Autor mimo jiné uvádí, že kromě hustě osídlených a hladových zemí, jako je třeba Bangladéš, existují příklady hustě osídlených zemí, kde s potravinami a jejich distribucí není nejmenší problém, jako například Nizozemí. Ovšem srovnávat Bangladéš a Nizozemí je poněkud zavádějící. Zatímco Bangladéš má hustotu obyvatelstva 1023/km², Nizozemí jen 359/km², což je trochu rozdíl. Dále je Nizozemí technicky daleko vyspělejší zemí a má jiný sociální systém, proto nemá problémy s hladem. Na druhou stranu je pravda, že většinou v hladovějících zemích není problémem absolutní nedostatek potravin, ale spíš jejich nerovnoměrná distribuce díky chudobě velké části obyvatel, kteří jednak nemají peníze, aby si mohli jídlo koupit a jednak nemají půdu, aby si ho mohli vypěstovat.

Čtvrtý bod se zabývá vztahem produkce potravin a životního prostředí. Souhlasím s tím, že pěstování potravy pro potřebné není hlavní ani nejdůležitější příčinou environmentální krize, a naopak. Stačí si uvědomit třeba to, že kácení deštných pralesů nijak hladomory nezmenšilo. Většinou z něj profitovali zahraniční společnosti nebo hrstka bohatých obyvatel, nikoli hladoví. Je otázkou, jestli by situace ohledně nedostatku potravin byla lepší, kdyby lesy vykáceny vůbec nebyly. Bohatí občané v těchto státech netrpí hladem, jelikož mají dost peněz na to, aby si koupili jídlo. Peníze ale získali například prodejem vzácného exotického dřeva. Není možné, že kdyby žádné dřevo nevytěžili, nezískali by peníze, za které kupují jídlo, a chudých a hladových by bylo ještě více? Problém však určitě je, že kácení bylo prováděno v příliš velké míře, a peněz a výhod z něj požívá jen malá část lidí.

Pátým mýtem je to, že „Zelená revoluce“ je odpovědí na problémy s hladem. Podle mě by mohla být, kdyby však z vyšších výnosů revolucí získaných měli prospěch chudí a hladoví lidé. Ale samotná jako taková neřeší problém v distribuci potravin.

Šestý bod se zabývá problematikou velkých hospodářství. Autor říká, že ve světě je rozšířen mýtus, že země potřebují velké farmy, čímž se zmenší hladomory. Tato myšlenka mi není známa a myslím, že není ani opodstatněná. Malé farmy mohou obhospodařovat půdu stejně dobře jako velké, mnohdy dokonce lépe, jelikož omezené množství půdy nutí farmáře lépe ji využívat. Otázkou je, jak redistribuovat půdu mezi lid, který je chudý. Stát těžko může velkým farmářům půdu vzít a ani nemá pravděpodobně peníze na její odkoupení. Možná by se však měly humanitární organizace zaměřit spíše na tento problém a sem směřovat své prostředky, než do chudých zemí dovážet jídlo, protože to je jen krátkodobé řešení.

V sedmém a osmém bodu je rozebírána otázka volného trhu a volného obchodu, které nemohou samy o sobě vyřešit problematiku hladu. Zásady volného trhu nemohou být v současném stavu účinné, jelikož chybí rovnoměrná distribuce kupní síly. Takže je třeba, aby na trhu byly provedeny zásahy, ovšem o jejich navržení a uskutečnění se snaží jak vlády některých zemí, tak

zahraniční experti, a zatím nebyli příliš úspěšní. Problém v distribuci kupní síly se týká i volného obchodu, jelikož pro farmáře je výhodnější prodat zboží těm, kteří jsou bohatí a zaplatí vyšší cenu, a tak chudí opět zůstanou hladoví.

Devátý mýtus říká, že hladem postižení lidé nemají prostředky a energii na boj o svá práva. Stačí se však podívat na počet různých hnutí za ukončení hladu a místní lidi účastníci se v nich, a pochopíme, že to není pravda. Na druhou stranu tato hnutí zatím nedosáhla dostatečných úspěchů, chyba však možná není v lidech, kteří jsou jejich členy, ale v těch, kteří jim špatně naslouchají.

V desátém bodě je vysloven názor, že hlad v rozvojových zemích těžko může být dlouhodobě vyřešen pomocí USA, a vůbec jakoukoli pomocí zvenčí. Podle mne ale zahraniční pomoc může určité procesy umožnit a aspoň pomoci nastartovat. Ale vlastní změna musí proběhnout na úrovni země, ve které je problém. Také samozřejmě záleží na formě pomoci, která musí směřovat spíše k podpoře vlády ve správných rozhodnutích, podpoře vzdělání, produkce potravin pro obyvatele té země, apod. To by bylo možná ještě účinnější než navrhovaná úleva od dluhu, jelikož pokud lidi nikdo nenaučí, jak si obstarat potravu, nepomůže jim ani menší dluh.

Jedenáctý mýtus, že z chudoby lidí třetího světa máme prospěch, je vyvrácen myšlenkou, že sice díky jejich levné pracovní síle máme levnější zboží, ale taky více nezaměstnaných a nižší mzdy. Je pochopitelné, že pro výrobce je výhodnější přesunout výrobu do míst, kde jsou lidé ochotni pracovat za velmi nízký plat. Toto se děje i v naší zemi, kdy výrobní závody jsou zavírány a přesouvány na východ, jelikož tam je levnější pracovní síla. Stačí se podívat na příklad Solo sirkárny nebo automobilů Škoda. Na druhou stranu ale západní podniky vytváří pracovní příležitosti v chudých zemích a lidé tam mají možnost vydělat alespoň nějaké peníze. Bylo by samozřejmě lepší, aby dostávali vyšší plat, ale to by se už výroba na východě nemusela vyplatit, zůstala by v původních zemích a zmizely by i jí vytvořené pracovní příležitosti ve třetím světě. Ale vrátím-li se k původnímu problému, musím souhlasit s tím, že z chudoby v rozvojových zemích rozhodně nemáme prospěch.

Poslední dvanáctý bod uzavírá, že není pravdou, že pro ukončení hladu je nutné omezit svobodu. Záleží samozřejmě na pojetí pojmu svoboda. Pokud je třeba přerozdělit půdu ve prospěch chudých, dochází k omezení svobody bohatých. Ovšem aby mohli bohatí svůj majetek nahromadit, docházelo často k omezování svobody chudých. A pro poražení hladu a chudoby je třeba jim jejich svobodu navrátit.

4, Úvaha k článku „The Green Revolution“

Článek „Zelená Revoluce“ napsal Graham P. Chapman, který, jakožto emeritní profesor oddělení geografie na Lancaster University ve Velké Británii, je v oblasti zemědělství a rozvoje venkova rozhodně jeden z nejerudovanějších. Hovoří o jevu transformace zemědělství, který začal probíhat od roku 1945 v Mexiku, odkud se rozšířil do mnoha dalších rozvojových zemí.

Svoji úvahu autor uvádí již přes 200 let starým pozorováním Thomase Malthuse, anglického ekonoma a demografa, který říká, že zatímco lidská populace má schopnost růst exponenciálně, zemědělská produkce roste jen lineárně. Pokud nebude růstu populace zabráněno preventivními opatřeními, bude tento omezen negativními důsledky, mimo jiné hladomory, epidemiemi a extrémní chudobou.

V letech uplynulých od Malthusova pozorování tu skutečně hladomory byly, ale to nezabránilo populaci v exponenciálním růstu. A kupodivu mají lidé celkově lepší přístup k potravě, lepší hygienické podmínky a lékařskou péči. To, že nedochází k celosvětovému nedostatku potravy, má zjevně dva důvody, jak uvádí i prof. Chapman. Jednak se zvětšila plocha zemědělsky kultivované půdy, což bylo umožněno mimo jiné novými způsoby dopravy umožňujícími poměrně rychlý transport na velké vzdálenosti, a za druhé se zvýšila produktivita zemědělství, výnosy z půdy, a to především díky novým zemědělským technologiím a díky užití nově upravených rostlin. Bohužel, většina z těchto změn a zlepšení se udála jen v oblastech mírného pásma. Pokud se podíváme na jednotlivé světové regiony, situace není zdaleka tak optimistická. Především rozvojové země Asie a Afriky byly ve dvacátém století stíhány četnými hladomory, jež vyústily v špatný zdravotní stav obyvatelstva a vysokou úmrtnost.

Tato problematika byla po druhé světové válce řešena různě dvěma tábory. Socialisté viděli problém ve výrobních vztazích a tvrdili, že může být vyřešen zrušením soukromého vlastnictví půdy a jeho náhradou jednotnými zemědělskými družstvy. Toto se událo například v Číně. Ovšem dle četných hladomorů, které proběhly v Číně v druhé polovině dvacátého století, lze říct, že tato opatření příliš úspěšná nebyla, a daleko více situaci pomohla „politika jednoho dítěte“. Druhý tábor, takzvané západní rozvinuté země, se snažil zvýšit zemědělskou produkci technickými prostředky.

Mezi tyto „technické prostředky“ patřil vývoj nových variant rostlin pomocí hybridizace a zpětného křížení. Vědci se snažili vyšlechtit rostliny s žádoucími vlastnostmi. V průběhu několika let se ukázaly však mnohé negativní důsledky. Rozšíření monokultur znamenalo rozšíření rostlin podléhajících hromadně týměž chorobám a škůdcům. Při napadení úrody došlo k jejímu kompletnímu zničení, kvůli ztrátě přirozené diverzity. Dalším problémem bylo vyšlechtění rostlin se stejnou výškou. Tyto byly sice přístupnější strojovému sklizení, na druhou stranu však mezi vršky rostlin, které se ocitly ve stejné výšce, docházelo k snadnějšímu přenosu nemocí. Posledním mezi hlavními problémy se ukázalo být zvýšené užívání umělých hnojiv, která díky svým chemickým vlastnostem soupeřila s rostlinami o přirozenou vláhu, a tak bylo třeba zavést umělé zavlažování.

Ve finále byla často kvalita získané plodiny horší, s nižší nutriční hodnotou a vyššími náklady na její vypěstování. První programy a změny tedy nebyly úplně ideální a uzpůsobené lokálním podmínkám, přesto však byly přijímány vládami rozvojových zemí a docházelo k zvýšení výnosů, i když za cenu větších nákladů. To je ovšem často přirozená cesta vývoje, kdy dochází k postupnému zdokonalování a učení se z minulých chyb.

Společensky byly ze začátku nové metody poněkud sociálně diskriminující, jelikož nutnost vynakládat na jejich zavedení velké finanční zdroje upřednostňovala bohatší a větší zemědělce. Na druhou stranu díky tomu došlo k obecnému zlepšení situace na venkově a vzniku nových pracovních příležitostí..

Dle mého názoru vede další cesta k integraci těchto nových metod s tradičními způsoby zemědělství, jelikož oba druhy mají své výhody a nevýhody. Tradiční zemědělství je bezesporu šetrnější vůči životnímu prostředí a lépe přizpůsobené lokálním podmínkám, zatímco moderní technologie jsou teoreticky výnosnější. Je třeba ovšem vyřešit jejich malou rezistenci vůči

chorobám. Na druhou stranu i choroby a škůdci se budou dále vyvíjet a hledat cesty k napadení, proto je nutné na vývoji pracovat a rostlinné druhy neustále zdokonalovat.

Zelená revoluce bezpochyby způsobila zvýšení zemědělské produkce, čímž zajistila mnoha rozvojovým zemím jakýsi oddychový čas. Díky lepším podmínkám se snižuje i rychlost růstu populace, i když celková čísla samozřejmě stále stoupají. Se vzestupem životní úrovně a platů také dochází k větší poptávce po mase a mléčných výrobcích, na které se další vývoj bude muset zaměřit. Ten rovněž je a bude ovlivněn konstantním nedostatkem vody v některých regionech. Přirozený nedostatek vody můžeme jen málo ovlivnit, proto je třeba se aspoň snažit jej dále uměle nezvyšovat a nakládat s vodou, která je k dispozici, rozumně.

Trend v současných výzkumech se obrací především k přímé genové manipulaci a vývoji takzvaných GMO (geneticky modifikovaných organismů). Idea je vyvinout pomocí genového inženýrství rostliny přizpůsobené na míru lokálním podmínkám a potřebám, a to rychleji, než pomocí pomalého křížení. Zatím se tato technologie jeví být bezpečná a přínosná. Otázka je, jak bude v budoucnosti příroda reagovat na uvedení nových genů, což lze jen stěží odhadnout. V jejich užití vidím sice důležitý, avšak nikoli hlavní prvek.

Souhlasím s autorem, že ve vývoji zemědělství nebude nikdy dosaženo konečné rovnováhy, ale bude stále třeba v něm pokračovat, v závislosti na měnících se přírodních podmínkách, a stavu a poptávce společnosti.